Fundacja Polsko-Niemieckie
POJEDNANIE
Stiftung Polnisch-Deutsche
AUSSÖHNUNG

Warszawa, dnia 14 maja 2026

NIE MAMY JUŻ WIĘCEJ CZASU!

I.

17 czerwca obchodzimy 35. rocznicę podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, a 16 października – taką samą rocznicę polsko-niemieckiej umowy (zawartej w formie wymiany not) o wsparciu finansowym RFN dla ofiar prześladowań nazistowskich i utworzeniu Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie".

25 lat temu, 17 lipca 2000 r., na zakończenie wielostronnych rokowań podpisane zostało w Berlinie Wspólne Oświadczenie, którego rezultatem było stworzenie ram prawnych dla indywidualnych wypłat dla zapomnianych ofiar nazizmu z Europy Środkowej i Wschodniej, w tym ofiar pracy przymusowej. Podobne rozwiązanie uzgodniono kilka miesięcy później z Austrią.

Wypłata ostatnich indywidualnych świadczeń dla żyjących w Polsce ofiar niemieckich prześladowań zakończona została w 2006 r. Dokonywano ich za pośrednictwem niemieckiej Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość" oraz Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie".

Od tego czasu polska fundacja świadczy pomoc organizacyjną i rzeczową na rzecz starzejących się ofiar wyłącznie w bardzo ograniczonym zakresie, w ramach pozyskiwanych grantów. Stan ten jest stronie niemieckiej dobrze znany.

II.

Wspólna deklaracja podsumowująca polsko-niemieckie konsultacje międzyrządowe z 1 grudnia 2025 r. zawiera następujący fragment:

„Rząd federalny przeanalizuje możliwości zapewnienia dodatkowego wsparcia dla polskich ofiar agresji nazistowskiej oraz niemieckiej okupacji Polski w latach 1939–1945".

W wywiadzie udzielonym 28 kwietnia 2026 r. ambasador Niemiec w Polsce, Miguel Berger, ocenił, że „w Niemczech już wszyscy zrozumieli konieczność humanitarnego gestu wobec polskich ofiar niemieckiego nazizmu". Dodał przy tym, że „chodzi tu o absolutnie polityczną decyzję", na którą – jak zaznaczył - musimy jeszcze poczekać.

Przedłużający się okres rozważań po stronie niemieckiej zdaje się nie uwzględniać, że upływ czasu jest nieubłagany, a ofiary stopniowo odchodzą – one nie mają już czasu czekać i pozostawać zakładnikami biurokratycznych przeszkód lub politycznych kontrowersji. Niektórzy mówią wręcz: „Czekają, aż umrzemy."

Czy można się na to godzić?

III.

Liczba żyjących w Polsce ofiar wymagających pomocy humanitarnej dramatycznie maleje. Obecnie (stan na maj 2026 r.) jest ich już niecałe 50 tys. Jeszcze półtora roku temu było ich około 60 tysięcy.

Formuła świadczeń humanitarnych jest stronie niemieckiej dobrze znana i znajduje praktyczne zastosowanie wobec innych grup żyjących jeszcze ofiar nazizmu.

Propozycja takiego rozwiązania została już przedstawiona stronie niemieckiej na szczeblu rządowym. Obejmowałaby ona:

- indywidualne świadczenie bezpośredniej pomocy humanitarnej, wypłacane dożywotnio w stałej wysokości (miesięcznie lub kwartalnie),

- dodatkowe działania opiekuńcze i rehabilitacyjne dla ofiar znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, realizowane stosownie do konkretnych potrzeb.

Taka formuła nie wymaga od razu ustalenia sumy globalnej niemieckiego wkładu i jego jednorazowej wypłaty. Sumę tę można jednak oszacować, uwzględniając wysokość regularnych świadczeń indywidualnych oraz zmniejszającą się każdego miesiąca (o około 800 osób) liczbę żyjących jeszcze ofiar.

Najważniejsze jest dziś uruchomienie etapowego finansowania w malejących z czasem transzach, aby Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie" mogła jak najszybciej rozpocząć wypłatę indywidualnych świadczeń. Fundacja dysponuje kompletnymi, na bieżąco weryfikowanymi danymi i jest przygotowana do natychmiastowego działania.

IV.

W obecnej sytuacji trudno byłoby zrozumieć i zaakceptować scenariusz, w którym często deklarowana niemiecka odpowiedzialność moralna miałaby paść ofiarą biurokracji lub politycznych manewrów.

35. rocznica podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy jest ostatnim momentem, aby na najwyższym szczeblu rządowym podjęto decyzję polityczną dotycząca potwierdzenia formuły świadczeń humanitarnych dla żyjących jeszcze w Polsce ofiar zbrodni nazistowskich.

Nie ma żadnych obiektywnych przeszkód, by decyzje polityczne zostały podjęte 17 czerwca 2026 r., a pierwsze wypłaty rozpoczęły się już od lipca 2026 r. Dla wielu żyjących ofiar jest to kwestia czasu, którego zwyczajnie już nie mają.

NIE MAMY JUŻ WIĘCEJ CZASU!

Mikołaj Skłodowski – Prezes Zarządu Głównego Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych; urodzony w obozie koncentracyjnym KL Ravensbrück.

Stanisław Zalewski – Honorowy Prezes Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych; uczestnik ruchu oporu, były więzień Pawiaka, KL Auschwitz-Birkenau, KL Mauthausen i Gusen.

Czesław Lewandowski – Prezes Zarządu Głównego Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych; były więzień polityczny niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Stutthof.

Leonard Kostera – Przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Polaków Represjonowanych przez Trzecią Rzeszę.

Członkowie Rady Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”

Jan Barcz – profesor prawa międzynarodowego, dyplomata - m.in. członek zespołu MSZ uczestniczącego w Konferencji „2+4”, negocjującego traktaty polsko-niemieckie 1990-1991 (w tym porozumienie z 16 października 1991 r. i z 2000 r. w sprawie pomocy dla ofiar zbrodni nazistowskich), były Ambasador RP w Wiedniu.

Waldemar Czachur – profesor Uniwersytetu Warszawskiego, germanista i niemcoznawca; współinicjator i współredaktor *Biuletynu Niemieckiego*.

Jerzy Kranz – profesor prawa międzynarodowego i dyplomata; były podsekretarz stanu w MSZ i były ambasador RP w Republice Federalnej Niemiec; główny polski negocjator w wielostronnych rokowaniach z Niemcami i z Austrią w sprawie świadczeń dla byłych pracowników niewolniczych i przymusowych niemieckiego narodowego socjalizmu (2000)

Agnieszka Łada-Konefał – politolożka i niemcoznawczyni; zastępczyni dyrektora Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich (*Deutsches Polen-Institut*) w Darmstadt.

Cezary Obracht-Prondzyński – profesor socjologii i antropologii społecznej; działacz społeczny i animator kultury.

Rafał Żytyniec – kulturoznawca i muzealnik; dyrektor Muzeum Historycznego w Ełku.

Zarząd Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”

Jakub Deka – Przewodniczący Zarządu

Agnieszka Dzierżanowska – Sekretarz Zarządu